

MÚZEUMI BARANGOLÁSOK

Kedves testvéreim az Úrban, kik utazni indultok (és ki merne itthon maradni vakáció idején?) vessetek számot magatokkal, honnan ered e törtető vágy, elhagyni enyhe fészkeket, napestig fülledni rohanó ketrecekben, enni olyankor, amikor nem szoktunk, olyasmit, amihez inyünk nehezen fanyalodik, aztán beérni egy-egy szűk, rekedt levegőjű cellával és egész nap robotban róni idegen várost, minden percben térképhez kapkodva és földerítő hadműveleteket végezve lankadó agyakkal.

Vizsgáljátok meg szíveteket, ég-e benne az a bizonyos olthatlan láng a művészet után, kutassátok ki annak a sok kacskaringójú agynak minden tekervényét, el van-e raktározva elegendő mennyiségű, kellőleg megemésztett történelmi anyag és nem szorúl-e frissítésre vagy egészen friss töltésre a műérzéknek és műélvezetnek nevezett fiókocská?

Kérlek benneteket, ne bízzátok magatokat egészen pirosruhájú Baedeker barátunkra. Bár elismerem, sokkal lelkiismeretesebb és tapasztaltabb utitárs a vékonypénzü Wörl és rossz térképű Grieben úrénál. Baedeker sógor sokat ad, de olyan törvényoldatban, olyan tele dézsával zúdítja a mit sem sejtő olvasó nyakába nevek, évszámok, események zuhatagát, hogy szeme-szája tele lesz, füle zúg, csak az agyában nem marad egyéb, ijedt kábulásnál...

Az utazók legrokonszenvesebb típusa előttem a múzeum-kukac, amely tiszteletreméltó teremtmény annyiban hasonlít névrokonaihoz, hogy miként a sajtukukac csak a sajtban és kedves unokafivére a tormába esett féreg csak a tormában, a múzeum-kukac csak a múzeumban él és tenyészik vidoran. De viszont annyiban szerfölött különbözik tőlük, hogy kikeléséhez hosszú idő kell és sok-sok metamorfózison, vándor éveken, újabb és újabb tanulmányok okozta vedléseken kell átmennie, míg egy gombostűre méltó mintapéldánya a múzeum-kukacoknak válik belőle.

E sorok írója azon szerencsés helyzetben van, hogy közvetlen közelből szemlélhette hosszú éveken át egy ilyen múzeumi példány evolúcióját és ilyenformán lelkiismeretesen számot adhat róla.

A kérdéses múzeum-kukac embrionalis ko-

ránban nem igen tért el társaitól; eléggé szeretett tanulni, de még jobban cukrot szopogatni; legjobban szeretett hosszú, érzelgős történeteket egy-egy hosszú árpacukor viaszgázoló asszisztenciája mellett végigsírni.

Mikor már elég sok szerencsétlen szerelmet zokogott le elméletben, a dolgok rendje úgy hozta magával, hogy gyakorlatban is kipróbálja. Az ő szerencsétlen szerelme abból állott, hogy bakfis létére tudóshoz merte emelni szemét, de csakhamar elkáprázva annak tudománybéli gazdagságától, lesújtva ide-oda hajigált idézetei, szentenciái és idegen neveitől, keserves búbanatnak adta szösze fejét.

A véletlen kezére játszott! Idősebb barátnője künn járt külföldön és hazahozta az akkor még Magyarországon soha nem hallott felfogást, hogy nem is művelt nő az, aki nem tájékozott a műtörténetben — és hazahozta e kíváncsi beteljesítőjét, Lübke vastag német könyvét.

A mi kis szerelmes magyar bakfisunk addig sirt-rített, könyörgött a könyvért, míg egy szép és boldog estén ott ülhetett kis leányszobájának zsebpénzen vásárolt íróasztalkája előtt és bújta-bújta a foliánst.

Uram Istenem, hogy megszenvedett szegényke szerelméért! Mi volt ehhez képest Eglantine meg Esmeralda bús meséje? Az a kegyetlen német az ő száraz fejtegetéseivel, homályba fülladó hosszú, dagályos mondataival, számtalan szakkifejezésével és soványan mért, rosszul sikerült képeivel valósággal kintpadra húzta a zsenge kis múzeum-kukacot. De a jó Isten erős akaratot, szívós kitartást ajándékozott eme kis fiókájának; meg volt benne jövődő hivatása minden előfeltétele, elannyira, hogy bár a nagy szerelem régen elvihartzott, mire ő a nagy könyv közepéig ázott, nem hagyta annyiba, tanult, búvárkodott tovább, sőt mi több, jegyzeteket készített, jól megalapozta későbbi tanulmányai épületét...

A múzeum-kukac eleinte idehaza keresgél táplálék után. Beleveszi magát Múzeumba, Múcsarnokba, Nemzeti Szalonba, nem restelli oda cipelni foliánsait és az egyes iskolák, mesterek jellemzését újra végigrágja illető képeik előtt. Persze, hogy szíve eleinte a csalogató szőlő, hamvas barack, ezüst kancsók, szépséges virágok és miegymás felé húzza; hogy a novella is nagy történelmi

MORETTO: SZENT JUSZTINA (Bécsi császári muzeum)

(Bresciani iskola)

vásznak után jár; hogy a tájképben nem a hangulat, de a staffage érdekli; hogy szeme a katalógus szerint igazodik és csak fémjelzett nevek előtt mer megállani, melyekről betéve tudja fémjelzett kritikusok csalhatatlan itéletét, de ez vele jár a fejlődéssel, ez az első ideiglenes bőröcske, melyet mihamar levet.

Rendes dolog továbbá, hogy a fejlődő múzeum-kukac első vándorlása Bécs felé szól! Micsoda lázas készülődés előzi meg a nagy utat! Beszerzése és lelkiismeretes áttanulmányozása katalógusoknak, Habsburg-család történetének és szerte ágazó rokonságának. A katalógusban vagy Baedekerben megcsillagozott főművek persze külön kezelődnek. Elő a forrásmunkákkal, öreg Lübkével, Filippivel meg Springerrel! Amit ők ritkítva írnak egy-egy mesterről vagy műről, az apró gyöngy betűkkel módosan oda kerül a csillog tájkára, hogy a helyszínén segítsen látni a néző szemnek.

A katalógus azt mondja például Moretto Szent Jusztinájáról, hogy elsőrangú remeke a bécsi császári képtárnak, hogy megvesztegetően szép az a gyöngyszürke ezüst tónus, (silbergrauer Perlton) mely e képen elömlik.

Uram Istenem, ki hát az a Moretto? Micsoda iskola tömkelegében bujkál neve, hogy a lelkiismeretes kukacész nem emlékszik rája? Hát lehetséges egy kevésbé híres művésznek is elsőrangú remeke? És rájön, hogy nem mind arany, ami Rubens neve alatt fénylik, hogy Veronese-nek is van elég iskolamunkája, hogy Rembrandt is nagy skáláját futotta be az emelkedésnek és kedvetlenül mondván, csinált portrajtai nem hasonlíthatók későbbi aranyos fényű remekeihez.

Aztán kikeresi a bresciai iskolát, bevágja Moretto históriáját és dacosan ül szembe szép szent Jusztinával, hogy addig innen ugyan el nem mozdul, míg nem látja saját szemével azt az ezüstös derengést.

Mi türés, tagadás, eleinte a lánynak az motoszka a fejében, hogy ez az álló szent lány és a mellette térdelő férfiú híres szerelmesek és szinte beleszakad a lelke abba a csudásan mély, egymásba olvadó tekintetbe, ahogy a két szemsugár összefonódik. A szent leírhatatlanul szelíden, a férfi áhitatos rajongással, amilyenre csak a hitbéli extazis vagy a sze-

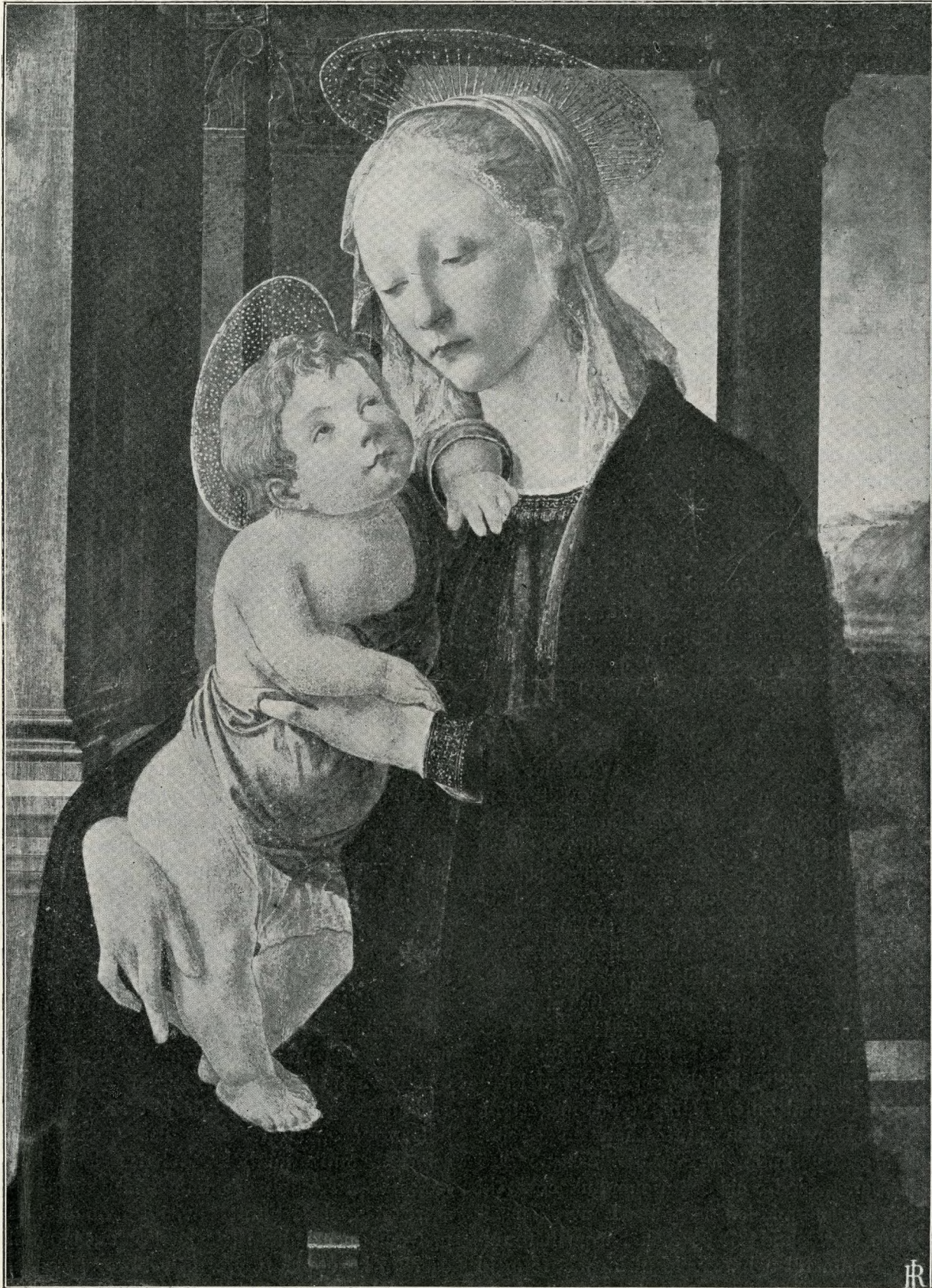
relem paroxismusa képes. Aztán találgatja, hogy ez a térdelő ferrarai herceg miféle atyafisága Corvin Mátyásunk nagyműveltségű, de cselszövő élete párjának Beatrixnak, aki szintén Ferrarából került hozzánk. Aztán meglátja Jusztina hímes brokát köntösét granátalmából stilizált renaissance rajzaival, odatéved szeme a sarokban heverő hófehér tárgyra és már lát mindent, csak az ezüstös tónust keresi még hiába.

Be-behúnyja szemét, újra meg újra néz és mikor már betelt kompozícióval, novellával, alakrajzzal, egyszerre örömpesve érzi, hogyan nyiladozik meg előtte az ezüstösbe hangolt színharmónia; hurrah, meg van a katalógus „silbergrauer Perlton“-ja!!

Bocsánatot kérek! Átugrottam egy fejlődési fokot! Minden jóézésű múzeumkukacnak van nemzeti színű ruhája, amelyet ha később le is vet, hogy a műértő, a conaisseur és végül a finyáskodó, nuance-okra éhes gourmand-örök kerüljenek sorra, — ebből a nemzeti színű ruhácskából egy foszlányt megőríz szíve fenekén.

Tehát a hazafias múzeumi kukac első sorban a magyar vonatkozásokra éhes. Fájdalom nem kell sok irányban kutatnia, állandóan e pár névvel találkozik: Mathias Corvinus, akinek márvány relifje a bécsi múzeumnak és misekönyve a bruxelles-i királyi könyvtárnak egyik legbecsesebb kincse. Szegény II. Lajos királyunk felesége Mária vitte ki magával a mohácsi vész után, mikor mostohafivére V. Károly császár németalföldi helytartónak tette. Két századon át Attavante e csodaművére tették Németalföld helytartói a hűség- esküt. — Aztán sokszor kísért gyermeké csenevész teste, fejletlen arca II. Lajosnak majd vértete, majd olajban főstött vagy templomi üvegfestményű arcképein. Meghatva áll hazafias kis múzeumkukacunk Nápolyban Endre herceg sima márványlapja mellett, melynek elkopott felírását az ő magyar szeme betüzi ki és örömtől csillan föl Drezdában, Münchenben, Párisban és a hágai Mesday múzeumban, mikor látja, mily előkelő helyet foglal el a legelső között is nagy Munkácsynk!

Telnek a vándorévek, szaporodnak a tapasztalatok, nyílik a szem, gyakorlottabb a műérző és gombostűre tűzött példányunk már leszűrte a meggyőződést, hogy nemcsak a

gyógyvizet, hanem a mestert és mesterművet is eredő helyén lehet igazán élvezni.

Erre a milánói Brera, meg a Louvre butorgyűjteménye tanították. Mennyit vesződött, rossz metszetek ehetetlen kosztján a különböző olasz iskolákkal. Hiába magyarázta neki orakuluma ezt és amazt a jellegzetes saját-ságot, nem sok különbséget látott Madonna és Madonna között. Aztán belevette magát a Brerába, nem mintha tőle várta volna a világosságot, de mint kötelességét ismerő múzeumkukac tisztában volt azzal, hogy aki Milanóban jár, az dómban és Brerában lakoz-zék. És amint járja-járja a végnélküli terme-ket, fülkéket a trecento szögletes, komoly hosszú arcú, hosszú kezű, karcsú tekintetű madonnáin keresztül, a quattrocento naiv mesemondóihoz, akik olyan lelkiismeretesen igyekeznek mindenről beszámolni, akik telehordják képeiket ezernyi aprósággal és egyenlő fontos szemükben a virágfüzérrel lelógó uborka, az Isten anya arca és kecses, mester-kélt fátyolos hajdísze — és eljut mindezen át végre nagy Lionardoig — lehull szemé-ről a hályog, örökre belevésődik az a kimond-hatlan, megmagyarázhatlan *chiar oscuro*, az a körvonal nélküli csodás lágyság, amely mégis oly plasztikus és bámulva-bámul, hogy nem lehetett ezt idáig meglátni?

Mennyi gyötrelmet okoztak neki a Lajosok, az ő XIV. Lajos, XV. Lajos és XVI. Lajos stil-jaikkal? Minden valamire való gyűjtemény főbe kólintotta egy-egy kecsesfaragásu v. be-rakott asztalával, fiókos szekrényével vagy tükrével: no most tessék színt vallani!!!

Az igazi múzeumkukac sokkal becsülete-sebb, semhogy (bocsánatot kérek) hasból be-szélne. Ő vagy tud és akkor hangos szóval hirdet, vagy habozik, kétségeskedik, össze-zavarodik és akkor hallgat, belepirul és valósággal testi kínokat szenved!

Hála Néked dicsőséges Louvre, királyi gyűj-temények királyi hajléka, hogy egy délelőtt megtanítottad butort látni, stylust megérteni, csodás Beauvais-ban és utolérhetetlen gobelin-ban gyönyörködni a Párisban érkezte első óráiban kebledre siető múzeum-kukacot. Aki otléte alatt minden reggel a Louvreban vé-gezte ájtatoskodását és csak három hét mul-tával adta föl a hiábavaló küzdelmet termeid megmérhetlen sokaságával.

BERNARDINO LUINI: A SZENT CSALÁD

(Milanói iskola)